

KOREYS AFSONALARIDAGI MIFOLOGIK OBRAZLAR

Eshnayeva Feruza Qarshiyevna

Ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi

+99890 600-24-87

SamDChTI akademik litseyi

ANNOTATSIYA

Maqolada koreys og'zaki ijodining asosiy shakli Mifologiyaning ibtidoiy jamiyatga xosligi, uning yaratilishi haqidagi fantastik hikoyalar, xudolar va qahramonlari to'g'risidagi fikrlar, Hayvon afsonalari, totemik miflar hamda hozirgacha saqlanib kelayotgan mifologik obrazlar haqida fikr yuritiladi.

Kalit so'zlar: Mif, totemizm, animizm, shamanizm, mifologiya, Tangun afsonasi, totemik miflar, ruhiy afsonalar.

ANNATATION

The article focuses on the uniqueness of mythology in primitive society, fantastic stories about its creation, ideas about gods and heroes, totemic myths about animal legends, and mythological images that have survived to this day.

Keywords: Myth, totemism, animism, shamanism, mythology, Tangun legend, totemic myths, Spiritual legends.

KIRISH

Mifologiya (yunoncha mythos - afsona, afsona va logos - so'z, tushuncha, ta'limot) sozlaridan olingan bo'lib insoniyat tarixining dastlabki bosqichlarida dunyoni tushunish usuli, uning yaratilishi haqidagi fantastik hikoyalar, xudolar va qahramonlari to'g'risida fikr yuritadi [1; 118] Mifologiya - miflarni o'rganuvchi fandır va ibtidoiy madaniyatning asosi -olamni idrok etishning qadimgi vositasi va badiiy tafakkurning ibtidosidir. Mifologiya - inson aqliy faoliyati taraqqiyotining dastlabki bosqichi sifatida muhim ahamiyatga ega. Uning asosini qadimgi odamning mifologik tasavvurlarini o'zida mujassamlashtirgan miflar tashkil etadi

Mif - xalq og'zaki ijodining eng qadimgi davrlarida paydo bo'lgan va insoniyatning olam haqidagi o'sha davrlardagi tasavvurlarini nafaqat aks ettiradi balki, aniq obrazlar vositasida bo'rttiruvchi e'tiqodiy qarashlarni, to'qimalarni o'zida mujassamlashtiradi. Ya'ni koinotning yaratilishi, samoviy jismlarning paydo bo'lishi, o'simliklar va hayvonot dunyosining vujudga kelishi, tabiiy hodisalarning sabablari va mohiyati afsonaviy qahramonlar, ma'budlar va ilohlar to'g'risidagi e'tiqodiy qarashlarni o'z ichiga oladi.[4; 237]

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Qadimiy tasavvurlar silsilasi va o'z davrida tafakkur shakli hisoblangan miflar - odamlarning voqelikka nisbatan ongsiz ravishdagi hissiy munosabatining ifodasi

sanaladi, tabiat va jamiyat hayotining xilma xil qirralarining mazmun mohiyatini tushuntiruvchi vositadir. Ilmiy manbalarda mif - atamasining 500 dan ortiqroq ta’rifi mavjudligi qayd qilinadi. [9; 110] Ilmiy bilimlar tizimi ijtimoiy ong shakllaridan biri bu - fan hisoblanadi. Fan - o’zining ilmiy tushuncha uslublari va metodologiyasi ega bo’lgan, olamni bilish va o’zlashtirishining maxsus usuli, ilmiy bilimlar tizimidir. Shunday ekan, biz tadqiq etadigan koreys ilk mifologik obrazlari boshqa xalqlar tarixiy mifologiyasidan tubdan farq qiladi. S.A. Tokarevning yozishicha, ibtidoiy ovchilar orasida ularning totemik g’oyalari doirasi o’zgacha korinishni aks ettirardi. Tabiiy hayvonlar va o’simlik dunyosi qabila hayoti bilan bog’liqligi uchun ham ularning mifologiyasi birinchi navbatda hayvonlarning xususiy belgilari hamda olovning kelib chiqishi, nikoh qoidalari, totemik guruhlardagi tashkiliy marosimlarni uyg’unlikda ko’rish mumkin [2; 398].

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Koreyaning qadimgi miflari totemizm, animizm, shamanizm va geomansiya kabi dinlarning qadimiy shakllariga asoslanadi. Miflarda totem hayvonlari, tog’ ruhlari, folbinlar va dinlarning arxaik shakllariga xos bo’lgan boshqa belgilar uchraydi. Masalan, Tangun afsonasida totemizm, shamanizm va daosizm izlarini uchratishimiz mumkin. Mifologik ayiq obrazi tasviri. Bu ayiq ibodat qilish uchun keladigan daraxt - shamanizmga xos bo’lgan dunyo ustunidir.

Samoviy xudo Xvanni o’g’lining yerga tushishi va yerdagi odam bilan samoviy hukmdorning o’g’li o’rtasidagi nikoh daonizm izlari hisoblanadi. Va nihoyat ayiq odamga aylanib, davlat asoschisi Tangunning o’zini tug’ishi totemizm belgisidir. Afsonada yo’lbars va ayiqning mavjudligiga ko’ra, bu hayvonlar bir-biri bilan urushayotgan turli koreys qabilalarining totemlari bo’lgan deb taxmin qilish mumkin. Afsonaga ko’ra, odam bo’lish uchun ular 100 kun ro’za tutishlari va ibodat qilishlari kerak edi, lekin buni faqat ayiq qila olardi. Bundan xulosa qilish mumkinki, totemi ayiq bo’lgan qabila yo’lbars bo’lgan qabilani mag’lub etgan. [10; 324]

Qadim zamonlarda insonlar hayoti hayvonlar, qushlar va hasharotlar bilan bo’liqligini his qilishgan.

Bu esa ko’p jihatdan insonlar hayoti hayvonlarga bog’liqligi tushunib yetishgan. Hayvonlar odamlar uchun oziq-ovqat manbai bo’lib xizmat qilgan, odamlar ularning juni va terisidan kiyim-kechak, suyaklardan idish va asboblar yasagan. Hayvonlarning xulq-atvoridagi o’zgarishlarni qayd etishni o’rganib, odamlar yomg’ir, qurg’oqchilik, zilzilalar, suv toshqini va boshqa xavf-xatarlarning yaqinlashishini oldindan sezishgan. Uzoq vaqt davomida odamlar hayvonlar bilan yonma-yon yashashgan, shuning uchun bir muncha vaqt o’tgach, ular ularga taqlid qilib, ular bilan tanishishni boshlashlari ajablanarli sir emas. Yo’lbars, ayiq, burgut, ilon va boshqa ko’plab hayvonlar oxir-oqibat qadimgi odamlarning birinchi ajdodlari, avlodlari sifatida hurmat qilina boshladilar. Shunday qilib, totemizm – hayvonlar insonlarning ajdodi sifatidagi g’oyasi

paydo bo’ldi. Oddiy sig’inish ob’ektidan totem ajdodlari tez orada mifologik personajlarga aylanib, yangi dunyoni shakllantirish, mifologik, hozirgi zamondan vaqt va makon bilan ajratilgan lekin hali ham mavjudligini ko’rish mumkin.

Hayvon afsonalari yoki totemik miqlar, ehtimol, barcha xalqlar orasida mavjud bo’lgan eng qadimgi va eng ibtidoiy miqlardir.

Qadimgi odamlar orasida paydo bo’lgan birinchi miqlar hayvonlar haqidagi miqlar bo’lib, ular totemik miqlar deb ataladi. Ular totemistik deb ataladi, chunki ular “totem” so’zidan kelib chiqqan, hindlar tilida “Uning turi” degan ma’noni anglatadi, so’zma-so’z ma’noda qaraydigan bo’lsak, totem - bu shaxsning yoki ma’lum bir odamlar guruhining dastlabki ajdodlaridir. Bundan ma’lum bo’ladiki, totemizm – qarindoshlikka asoslangan e’tiqod va hayvon yoki kamdan-kam hollarda o’simlik yoki tabiat hodisasi bilan g’ayritabiiy aloqadorlikni o’z ichiga oladi. Koreys mifologiyasi - qadimgi davrlardan beri Koreya yarim orolida og’zaki ravishda avloddan-avlodga o’tib kelayotgan va tarixiy davrlarda qayd etilgan afsonalar va an’analar to’plami. Koreys mifologiyasiga geografik joylashuvi tufayli xitoy va yapon mifologiyalari, shuningdek, Tinch okeanidagi orol xalqlarining urf-odatlarini va e’tiqodlari tomonidan sezilarli ta’sir ko’rsatdi [8; 259].

Koreys miqlarining aksariyati asoslanishiga ko’ra xudolar haqida emas balki, dunyoning kelib chiqishi, tabiiy va ijtimoiy hodisalar va boshqa bir qancha miqlarni o’z ichiga oladi. Ko’pincha koreys afsonalari tor mahalliyashtirilgan va faqat ma’lum aholi punktlari yoki urug’larga tegishli bo’lgan ko’rinishlarda bo’lishi mumkin. Koreys mifologiyasining syujetlari va tasvirlari turli davrlardagi rassomlar tomonidan o’z ishlarida yaratilib qoldirilganligini ko’rish mumkin.

Mifologiya. Yarim orolning turli qismlarida dunyoning yaratilishi haqidagi g’oyalar turlicha bo’lgan va ko’pincha ma’lum bir ob’ektni (tog’lar, daryolar, ko’llar va boshqalar) yaratish haqidagi ertaklarga qadar qaynatilgan. Afsonalardan biriga ko’ra, gigantlar o’zlarining bekasi Hallasanning buyrug’i bilan yer va suv omborlarini yaratgan. Boshqa bir tarjimada aytilishicha, samoviy jismlar yo’lbarsdan najot izlab osmonga qochib ketgan yerdagi bolalardir.

Tog’larning yaratilishi haqidagi eng mashhur afsonalardan biri Janubiy Koreyaning shimoli-sharqiy qismida joylashgan Amisan tog’i haqidagi afsonadir. Bu afsona juda mashhur bo’lib, u tog’ga yaqin bo’lgan sayyohlarga aytiladi. Tog’ning yuqori qismi ikki o’ramli bo’lib, u ikki o’rkachli tuyaga o’xshaydi. Rivoyatda aytilishicha, qadimda tog’ning ko’rinishi odatiy bo’lib, uning etagida dev bo’lib tug’ilgan kambag’al dehqon ayol o’g’li va qizi bilan yashagan. Bir kuni gigant bolalar kuch va chidamlilik bo’yicha musobaqalashishga qaror qilishadi va g’olib mag’lub bo’lganlarni o’ldirish huquqiga ega bo’ladi.

Musobaqa shartlariga ko’ra, bola po’lat etikda uzoq masofaga yugurishi kerak edi, singlisi esa bu orada Amisan tog’i atrofida tosh devor o’rnatdi. Qiz deyarli ishini

tugatganida, onasi uni kechki ovqatga chaqirdi. Bu vaqtda butun masofani bosib o'tgan akasi yugurib keladi. Devor tayyor emasligini ko'rgan aka g'olib sifatida singlisining boshini kesib tashlaydi, onasi esa o'zitufayli qizining o'z vaqtida ishni bajara olmaganini aytadi. Sharmanda bo'lgan yigit qilichni ko'ksiga botirmoqchi bo'ladi, ammo qilich sakrab tog' tomon uchib ketadi. Amisan tepasiga urilib, qilich bo'shliq qoldiradi, bu esa tog'ga ikki o'ramli tuya shaklini beradi [9; 349].

Hukmdorlar haqida afsonalar. Asoschilar haqidagi afsonalar ichida eng ko'plari qabila urf-odatlaridir. Biroq, bunday afsonalar orasida asosiy o'rinni Kojooseonning birinchi Koreya qirolligining asoschisi Tangun afsonasi egallaydi.

Ushbu afsonaga ko'ra, Tangun osmon shohi Xvaninning avlodi edi. Xvaninning Xvanun ismli o'g'li bor edi, u Yerda yashashi kerak edi. Xvanun, 3000 izdoshlari bilan Paektusan tog'iga tushadi va u erda ilohiy Sinxi shahriga asos soladi. Keyin u qonunlar ishlab chiqadi va odamlarga turli hunarmandchilik, qishloq xo'jaligi va tibbiyotni o'rgatishni boshlaydi.

Bu vaqtda g'orda, yo'lbars va ayiq Xvanunga ibodat qilib, ularga inson qiyofasini berishini iltimos qilishdi. Ularning duolarini eshitib, Xvanun ularga 20 ta chinnigul, sarimsoq va shuvoq poyazini berib, ularga faqat shu taomni iste'mol qilishni va 100 kun davomida quyosh nurlaridan saqlanishni buyuradi. 20 kun davomida yo'lbars qasamini buzadi va g'orni tark etadi. Ayiq esa chidam bilan g'orda qolib ayolga aylanadi. U Xvanunga er berishini so'rab ibodat qilishda davom etdi. Xvanung uning ibodatlariga quloq solib, ayolni xotinlikka qabul qiladi, shundan keyin ular Tangun Vang ismli o'g'il ko'radilar.

Tangun Pxenyang shahriga asos solgan va uni o'z qirolligining poytaxtiga aylantirgan. Qirollik Joseon nomini oladi. Keyin u poytaxtni Pegaksan tog'idagi Asadalga ko'chiradi. Bir yarim ming yil davomida poytaxt Chandangenga ko'chiriladi va 1908 yilga kelib Tangun nihoyat Asadalni poytaxt qiladi, shundan so'ng u tog'larning ruhiga aylanadi [9; 239].

Ajdarlar. Xitoy madaniyatining ta'siri ostida koreyslar ajdaho sevgisini qabul qiladilar. Koreya mifologiyasida bu mavjudotlar haqida juda ko'p ertak va afsonalar mavjud. Afsonaviy ajdaholarning har biri o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib u yashash joyiga bog'liq edi. Koreys ajdaholari, xuddi xitoyliklar kabi, Yevropa an'analaridan farqli o'laroq, ijobiy sifatlari bilan ajralib turar edi. Ular odamlarga yordam berishib va yovuzlik bilan kurashdilar. Bundan tashqari, ajdaho har bir afsonaviy koreys hukmdorining majburiy hamrohi edi. Koreys ajdarlarining tashqi qiyofasidan ajralib turadigan xususiyati shundaki, ular qanotlari yo'q, lekin uzun soqolli edi [9; 321].

Ruhiy afsonalar. Koreys mifologiyasida alohida o'rinni turli ruhlar egallaydi. Qadimgi koreys e'tiqodlariga ko'ra, butun koinot xudolar va ruhlar bilan to'ldirilgan bo'lib, ular ustida samoviy shoh Xanimim hukmronlik qiladi. Koreyslar o'zlarini o'rab

turgan hamma narsada ruhlr yashaydi deb o'ylashgan. Bular osmon, yulduzlar, bulutlar, dengizlar, daryolar va o'rmonlar, uy-joy, o'simliklar va hayvonlardir. Eng mashhurlari tog'larning ruhlari (san-shin) edi, ular bilan tog'larning xo'jayini yo'lbars (hoshin) ruhi ko'pincha bog'lanib turadi.

Kult mifologiyasi. Koreyada Xitoy diniy va falsafiy tizimlari, xususan, buddizm, daosizm va konfutsiylik ta'sirida paydo bo'lgan. 372 yilda Koreyaning Goguryo shtatida buddizm rasmiy dinga aylandi. Qadimgi xudolar va ruhlarning ko'pchiligi Buddistlar panteoniga kirib, qayta tasavvur qilingan. Daosizm VII asrda ommalashib, xalq dunyoqarashi va san'atida sezilarli iz qoldirdi. [10; 339].

Koreys mifologik obrazlari

Vongvi - yovuz ruhlr, zo'ravonlik bilan o'lgan odamlarning arvohlari

Imoogi - dengiz iloni

Ino - Jeju oroli yaqinidagi Yapon dengizida yashaydigan suv parisi.

Yongdong - uyda tartibni saqlaydigan uy ruhi

Quisin - jinlar va ruhlarning umumiy nomi.

Mimengwi - yovuz ruhlr, o'lik odamlar yoki hech qanday avlod qoldirmagan yovuz ro'hlr

Pulgasari - yomon tushlardan himoya qiluvchi mehribon ruh

Thejagvi - chechakdan vafot etgan qizning ruhi, kelajakni bashorat qiladi

Xaechi - sherga o'xshash jonzot, xafa bo'lganlarni himoya qiladi

Chanying - Devlar

Chollima - qanotli ot

Gumiho - to'qqiz dumli tulki.[10; 149]

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, bugungi kunda bir necha ming yillik tarixga ega bo'lgan, bashariyat xotirasida chuqur joy egallagan mif va afsonalarning o'rni, ayniqsa, san'at va adabiyot uchun misli beqiyosdir. Yuqoridagilardan shuni xulosa qilish mumkinki, totemizm Osiyoda keng tarqalgan va totemik miflarning juda ko'p syujetlari nafaqat koreys xalqida, balki boshqa xalqlar orasida ham bir-biriga o'xshashdir. Totemik miflarda ma'lum belgilarning ko'rinishi ramziy xarakterga ega bo'lib, bu xarakter mavjud bo'lgan boshqa miflarda ham ko'rinadi. Ushbu maqola koreys mifologiyasidagi hayvonlarning ramziyligi mavzusiga to'xtalib o'tdi, ammo shuni yodda tutish kerakki, nafaqat hayvonlar, balki o'simliklar, tabiat hodisalari, xayoliy mavjudotlar va boshqalar ham totemlar hisoblanishi mumkin. Koreys afsonalarida uchraydigan hayvonlarning ramziy obrazlarini va koreys xalqi madaniyatini o'rganish koreys tilini o'zlashtirishda yordam beradi, chunki til va madaniyat doimo bir-biri bilan chambarchas bog'liqdir.

ADABIYOTLAR RO`YXATI (REFERENCES)

1. Философия: Энциклопедический словарь / под ред. А.А. Ивина. М: Гардарики, 2004. 1072 с. Режим доступа: <http://textarchive.ru/c-2003033-p100.html>.
2. Токарев С.А. Ранние формы религии. М: Политиздат, 1990. 622 с: ил.
3. Леви-Стросс К. Первобытное мышление. / пер, вступ. ст. и прим. А. Б. Островского. М: Республика, 1999. 384 с: ил. (Мыслители XX в.).
4. Jo'rayev, M. (2017). Folklorshunoslikka kirish. Toshkent.
5. Тихонов В.М, Кан Мангиль. История Кореи в 2 т. / Т. 1: С древнейших времен до 1904 г. М: Наталис, 2011. 533 с.
6. То Юхо. По поводу некоторых впервые опубликованных материалов, относящихся к истории Кореи каменного века. [Б.м.]: Историческая наука, 1955. № 1. 161 с.
7. Grayson J.H. Myths and Legends from Korea. An Annotated Compendium of Ancient Modern Materials. Richmond: Curson Press, 2001. 454 p.
8. Корейська міфологія: філософсько-антропологічний аналіз
9. Корейська міфологія: персонажі, легенди і міфи
10. Корейская мифология | Bestiary.us. www.bestiary.us. Дата обращения: 10 ноября 2019.
11. Чудесная жемчужина. Рассказы о необычном. Корейские предания и сказки. Золотой фонд корейской литературы. Пер. А.В. Соловьёв, А.Ф. Троцевич, Л.Р. Концевич. СПб: Ги-персион, 2014. Т.8. 389 с.
12. Ким Бусик Самгук саги. Летописи Силла. Издание текста, перевод, вступит, статья и коммент. М.Н. Пака. М: Издательская фирма «Восточная литература» РАН, 2001. 384, VI, 202, VIII. (Памятники литературы народов Востока. Тексты. Большая серия. I, 1).
13. Ким Бусик Самгук саги. Исторические записи трех государств: В 3 т. Т. 2: Летописи-сиКогурё, Летописи Пэкче. Хронологические таблицы. Изд. текста, пер, вступит, ст. и комментарии М.Н. Пака. М.: Издательская фирма «Восточная литература» РАН, 1995. 768 с.